

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

Kontroller mot
fremføring

Mo i Rana, 28. april 1992

EUROPA MOT ÅR 2000

Norge står overfor en internasjonal virkelighet som stiller store og nye krav til oss alle. Europa er i rask forandring.

Nord-Norge illustrerer godt alle båndene til landene omkring oss.

Bosettingen i vår nordligste landsdel er historisk sett sterkere knyttet til internasjonal handel enn noen annen del av landet. I Rana-samfunnet finner vi en eksportindustri som er helt avhengig av adgang til markedene. Bare en liten del av det som produseres i Rana, selges i Norge. Fiskeriene i landsdelen er en av våre sterkeste eksportnæringer, nitti prosent av all fisken vi henter opp av havet går til eksport, og seksti prosent av dette går til EF-landene.

Vårt langstrakte land har større naturlige variasjoner enn noe annet land i Vest-Europa. Likevel har det ikke vokst frem store forskjeller i folks levekår enten de bor Nord, Sør, Øst eller Vest i landet. Dette har vært et viktig mål for det velferdssamfunnet vi har bygget opp.

Likhets-tradisjonen og solidariteten er avgjørende verdier som vi skal ta med oss - de er kanskje våre viktigste fortrinn i et åpent Europa. Dette er ikke verdier som er truet av samarbeid med andre. Tvert i mot, det er verdier vi best kan styrke ved å vise dem frem og argumentere for dem i møte med

andre land. Det er som han sier det, den spanske sosialisten i et intervju med Arbeiderbladet: - Det beste forsvar for den nordiske velferdsmodell er å gjøre velferdsstaten til et europaisk felleseie.

Hva slags Europa ser vi så for oss mot år 2000?

I Øst er bildet preget av oppløsning av en gammel politisk orden. Landene får tilbake sin selvstendighet og står foran en krevende oppgave med å sikre demokratiet, redde miljøet og få markedsøkonomien til å virke.

I Vest er bildet preget av at selvstendige stater velger tettere samarbeid. Her har EF vært den mest omfattende samarbeidsordningen siden 1950-årene. Men også vi har deltatt i utviklingen, gjennom vårt EFTA-medlemskap og nå gjennom EØS-avtalen.

Nå knyttes båndene mellom Øst og Vest. De øst-europeiske landene inngår samarbeidsavtaler med EF, avtaler som går mye lenger enn vår frihandelsavtale fra 1973. NATO-landene og de tidligere Warszawa-paktlandene møtes på samme side av bordet i det atlantiske samarbeidsråd. Der det før var et jernteppe bygger vi nå broer - helt nødvendige broer for å håndtere det skjebnefellesskapet som forener alle europeere.

Vi står ved en historisk korsvei der et nytt Europa avtegner seg. Da står vi også ved en skillevei her oppe i Nord - i Norge og i Norden.

For vi er en del av dette Europa, selv om de politiske omveltningene ikke har sitt utspring hos oss. Geografisk ligger vi i utkanten. Men vårt miljø, vår økonomi, vårt næringsgrunnlag og vår sikkerhet gjør ikke det. Vi er en sentral del av det Europa som strekker seg fra Atlanterhavet til Ural, fra Svalbard i Nord til Middelhavet i Sør.

Vi må forene kreftene mot våre felles fiender: Miljø-ødeleggelsene, fattigdommen, arbeidsledigheten. I dagens verden kan ingen si at naboens problemer ikke gjelder meg. Det krever helt ny vilje til felles ansvar og samarbeid over landegrensene.

I 1972 var det mange som mente at det ville være et dramatisk valg for Norge å ta skrittet inn i EF - bort fra blant andre Sverige og Finland. I dag er det motsatte tilfelle; sier vi nei til det nye samarbeidet i Europa tar vi skrittet bort fra et nesten samlet Norden i et nesten samlet Europa. Da tror jeg vi kan komme til å oppleve at den som står alene ikke står sterkest, men aller svakest.

For tenk bare: I 1972 gikk EF fra å være 6 til å bli 9 medlemmer, ikke 10 fordi Norge sa nei. Siden er EF blitt 12 land. Nå ser vi for oss et Fellesskap av nærmere 20 medlemmer, det vil si nærmest hele Vest-Europa. Tre EFTA-land, Østerrike, Sverige og Finland, har søkt medlemskap, og flere kan følge. Mot slutten av dette ti-året kan turen være kommet til de nye demokratiene i Øst-Europa. Polen, Ungarn og Tsjekkoslovakia har EF-medlemskap som sitt viktigste mål, ikke bare av økonomiske, men fremfor alt politiske grunner.

Dermed er EF blitt den viktigste samlende politiske kraft -ikke bare i Vest-Europa, men i hele Europa, øst og vest, nord og sør.

Da vi startet EØS-forhandlingene, var vi 6 land igjen i EFTA. På lørdag undertegner Handelsministeren EØS-avtalen - en viktig avtale for samarbeidet i Vest-Europa - og en avtale alle EFTA og EF-land vil trenge når det indre marked trer i kraft fra 1.1.93.

Men når vi kommer til 1993 kan vi stå alene igjen i EFTA som ikke-søkerland, muligens sammen med Island. Det vil være en helt ny situasjon

for Norge.

Jeg tror vi har et Europa i år 2000 der de aller fleste selvstendige demokratier har valgt å samarbeide i EF om de problemene de har felles. De har valgt EF, ikke fordi det er et endelig avsluttet samarbeidsforum, men fordi det er en ramme for samarbeid som utvikler seg i pakt med landenes behov. De har valgt EF fordi EF er det eneste organ i Europa - ja i verden - som har handlekraft til å virkeliggjøre den type forpliktende samarbeid som de aller fleste land sier de er for.

Et EF av over 20 land vil være noe annet enn et EF av 6, eller et EF av 12. Det vil være et fellesskap som ikke kan drive detaljregulering av likt og ulikt, men som må konsentrere kreftene om de sakene som virkelig krever felles tiltak.

Da tenker jeg på tiltak for å sikre spilleregler som er rettferdige og like for alle - noe som ikke minst Rana-samfunnet vil være avhengig av. Dere har sett virkningene av dumpingtiltak fra konkurrerende land i ferroindustrien. Norge har tapt 40 % av markedene i løpet av det siste ti-året, blant annet fordi vi mangler felles spilleregler. Jeg tenker på tiltak for å samordne den økonomiske politikken slik at vi virkelig kan få til felles innsats for å få alle i arbeid - tiltak for å svare på europeernes krav om en bærekraftig utvikling - tiltak for å sikre hjelp til de nye demokratiene i Øst-Europa - og tiltak for å sørge for at Europa viser ansvar for den globale utvikling og befolkningen i den tredje verden.

Vi må spørre oss: Når har demokratiet i Europa vært truet i dette århundre? Det var jo dengang forpliktende samarbeide mellom landene virkelig var mangelvare - i mellomkrigstiden. Det var da de store landene i Europa kjente seg fristilt fra de andre at de virkelig farlige kreftene ble

sluppet løs og fikk vokse. Det var da aggressiv nasjonalisme og totalitære krefter kunne vinne makten, med de fryktelige konsekvenser det fikk for oss alle.

En grunnide bak opprettelsen av EF var å forhindre at dette kan skje igjen. Farlige nasjonalistiske krefter kan tøyles bedre når landene ikke har den form for suverenitet som betyr at de kan ruste opp eller drive utpressing mot hverandre.

Mot år 2000 er det enda viktigere at vi knytter nære og forpliktende bånd. Hva ville skje dersom de gamle europeiske stormaktene på ny skulle tenke utelukkende på seg selv, dersom de frasa seg forpliktelser om å samarbeide også med de små landene? Ville Norge være tjent med det? Nei, det er når Europa ikke har stått sammen at vårt land virkelig har vært truet.

**

Det indre marked, EØS og EF preger norsk samfunnsdebatt nettopp i de vanskelige årene vi nå er inne i, med stor ledighet og der mange sliter med gjeldsproblemer og føler utrygghet for fremtiden. Det er ikke rart at mange er urolige og i tvil om hvilken vei vi skal velge - og hvordan vi best kan gjenreise troen på egne krefter og evnen til å løfte i flokk for en bedre fremtid.

Et samarbeid i EF vil ikke gi svaret på alle utfordringer Norge står overfor, men det setter oss bedre i stand til å møte dem.

Arbeid for alle er jobb nummer én. Arbeidsledighet rammer stadig flere enkeltmennesker og familier, den blir et anslag mot selve velferdssamfunnet. Her er det ikke nok å føre den rette politikk bare i Norge. De hjemlige problemer etter 80-årenes utskielser og høye kostnader forsterkes av

internasjonale tilbakeslag, der ledigheten har steget sterkt i de fleste land.

Mange av arbeidsplassene fra 1960-årene er blitt borte. Men vi må ikke glemme at enda flere er kommet til, i bransjer vi dengang ikke tenkte oss muligheten av. En slik utvikling må vi satse på også fremover.

Den største trussel mot sysselsetting og bosetting i Nord-Norge og resten av landet, er faren for at vår industri og vårt næringsliv skal bli satt utenfor i den internasjonale utvikling. Oljen har gitt viktige bidrag til vår nasjonale inntekt, men alle vet at oljen ikke er en uendelig ressurs vi taper fra, og at prisene er usikre. Vi er nødt til å sikre grunnlaget for et sterk nasjonalt næringsliv også utenom oljen. Vi trenger flere ben å stå på nasjonalt, vi trenger et variert næringsliv slik også Rana-samfunnet har erfart det lokalt.

Skal vi greie det, må vi videreutvikle de sektorene der vi er sterke - vi må utnytte våre naturgitte fordeler som tilgang på kraft og rike naturressurser - og vi må gjøre felles løft for å styrke kunnskap og kompetanse slik regjeringen har lagt så stor vekt på.

Kunnskapens rolle er helt avgjørende. Dette er godt gjenspeilet i Kommuneplanen for Rana der man understreker at vekstpotensialet særlig ligger innenfor kompetanseintensive virksomheter. Dette er også et av de viktigste satsingsområdene for Regjeringen. Vi har gjennomført den raskeste øking av utdanningstilbudet siden 9-årig skole ble gjennomført. Vi organiserer høyere utdanning på en ny, effektiv og distriktsvennlig måte.

Omstillingene i Rana er et eksempel på at det nytter å skape ny virksomhet når vi forener kreftene og trekker sammen lokalt og nasjonalt.

Vi er imponert over den innsats som er gjort i Rana-samfunnet for å legge til rette for ny virksomhet og omstille seg til nye behov. Samtidig kan vi

med visshet si at det under Arbeiderpartiets ledelse er gjort en viktig jobb nasjonalt for å tilføre Rana nye statlige arbeidsplasser og gi Rana gode - kanskje landets beste - rammevilkår for etablering av ny industri og næringsvirksomhet.

Deler av industrien i Nordland er kraftintensiv, og spørsmålet om sikker tilgang på kraft til konkurransedyktige priser står sentralt i debatten. Her hører vi mange uriktige påstander, som når noen påstår at Norge vil miste styringen og kontrollen med bruken av våre kraftressurser gjennom en EØS-avtale eller et EF-medlemskap.

Dette er helt feilaktig. Ressursforvaltningen er et statlig ansvar og berøres ikke av EØS eller EF. I vannkraftsektoren gjelder den nasjonale forvaltningen alle forhold som har betydning for utnytting av vannkraftpotensialet i Norge, enten det er utforming av regulerings- og produksjonsanlegg, og alle forhold knyttet til utbygging. Staten vil fortsatt ha forkjøpsrett til vannfall. Regjeringen vil også foreslå en utvidelse av den statlige forkjøpsrett for å sikre et sterkt offentlig eierskap i kraftforskyningen. Statens rett til hjemfall berøres heller ikke.

Det er de som påstår at man kan få så høy pris ute i Europa for norsk kraft. Nå er det ikke slik at eierne av kraftkrevende industri kan velge å selge kraften ut av Norge. De kraftmengder som er tildelt blant annet bedriftene her i Mo i Rana forutsetter at kraften brukes til industriformål. Strukturomlegginger i industrien kan likevel gjøre det nødvendig å omdisponere industrikraft, slik myndighetene har gått med på ved Hydros anlegg i Glomfjord. Men forutsetningen er at det beholdes nødvendig kraft til å sikre arbeidsplassene i Glomfjord gjennom ny industrivirksomhet. Gjennomføringen av dette opplegget skjer i samarbeid med kommunen og fagbevegelsen lokalt. Slik må det også være i andre lokalsamfunn som blir berørt av dette.

Det er ellers slik ute i Europa - både i EF og EFTA - at prisene for kraft til industrien er betydelig lavere enn prisene til vanlig forsyning. Våre statskraftkontrakter skiller seg ikke vesentlig fra det man finner i de andre landene.

For Regjeringen er det en helt sentral oppgave i næringspolitikken å sikre krafttilgangen til vår kraftkrevende industri. De ordninger vi har funnet frem til i dette distriktet skulle være eksempel på det. Det er lite ved EØS eller EF-medlemskap som skulle endre på noe av dette.

Men tilgang på kraft alene kan ikke sikre arbeidsplassene. Like viktig er det at vi kan sikre oss adgang til markedene for det vi produserer og på samme vilkår som konkurrentene.

Og da er det ikke til å komme forbi at over 80 % av eksporten vår går til EFTA- og EF-landene. Knapt noe land har en høyere eksportavhengighet til dette markedet. Adgang til markedet er avgjørende for industrien og for fiskerinæringen. Men det gjelder også for tjenestenæringene, ikke minst for reiselivet. Reisleivsnæringene er en av de mest lovende for Nord-Norge. Nå må vi lykkes i å legge forholdene til rette og i å markedsføre det høye Nord - og frodige Rana - for det brede europeiske publikum.

Lørdag 2. mai undertegner vi EØS-avtalen sammen med de 18 andre landene. For Regjeringen er denne avtalen og kampen for full sysselsetting to sider av samme sak. Med denne avtalen sender vi et signal til våre bedrifter og forskningsmiljøer: Ja, det er trygt å satse på produksjon og arbeidsplasser i Norge, ja, Norge vil inngå i et nytt og utvidet samarbeid om forskning, utdanning, miljø og sosiale spørsmål, ja, det vil bli egne organer som skal påse at reglene følges likt av alle i hele EØS.

I dag har Norge en av de laveste andeler med industri-sysselsetting i hele Europa. Et nærmere samarbeid med Europa kan bidra til å snu denne utviklingen. For hva har skjedd - utenfor både EØS og EF i de siste årene? Vi har mistet 100.000 arbeidsplasser i industrien de siste ti årene, 50.000 de siste fire år og 17.000 bare i fjor.

Mye av dette skyldes kostnadene - at oljen førte til at vi bevilget oss en høyere levestandard enn vi kunne bære.

Men mye skyldes også selve forestillingen som dannet seg etter at Norge sa nei til EF og samtidig fikk oljeinntektene fra Nordsjøen tidlig på 70-tallet. Vi trodde at vi kunne være oss selv nok - at vi ikke trengte å være aktive der ute på markedene.

Nå sier lederen av Nei til EF at det nok ikke blir mulig å gjenreise den fulle sysselsetting selv om vi ikke går inn i EF. Men mulighetene er størst om vi står alene utenfor, sier han. Men hvordan hører vi lite om.

Han sier likevel en ting; vi må skape ny virksomhet i produksjonsindustrien. Det er jeg enig i. Men et dobbelt-nei til både EØS og EF-medlemskap, slik Nei til EF, Sp og SV kjemper for, vil være et sterkt negativt signal til alt som går på utviklingen av moderne produksjonsindustri i Norge.

Ett er sikkert: Våre bedrifter kan ikke skape flere arbeidsplasser dersom de skal være rettsløse i forhold til sine europeiske konkurrenter. Derfor er det helt avgjørende å sikre norske bedrifter lik adgang og like rettigheter på det europeiske markedet. Det får vi bare gjennom EØS eller EF-medlemskap.

**

Hvordan vil det gå med norske distrikter i et åpent Europa? Det spørsmålet står sentralt, ikke minst i Nord-Norge.

Da skal vi huske: vi er allerede inne i EF - med alle produktene våre og store deler av investeringene. Nå er spørsmålet om vi også skal være med på å bestemme. Den beste måten å korte ned på avstanden er å være tilstede der beslutningene tas. Har noen i Nord-Norge vurdert å la være å stille representanter ved Stortingsvalget fordi det var langt til Oslo? Nei, det er jo blant annet fordi landsdelens representanter sitter i Storting og Regjering at de tre nordligste fylkenes interesser blir ivaretatt!

Geografi har betydning for identiteten. Det er få utenfor Norge, og da tenker jeg også på våre nordiske naboer, som er klar over hvor langstrakt Norge er.

Utlendinger sperrer øynene opp når vi tar frem Europa-kartet og viser hva som skjer når vi setter en passerspiss i Oslo og tipper hele Norge sørover - da ender Nordkapp i Roma!

Det er få dansker som vet at våre tre nordligste fylker er tre ganger så stort som Danmark, men med 10 prosent av Danmarks befolkning. Mange utlendinger ser på Norge som en olje-nasjon og har vanskelig for å forstå at det i store deler av Kyst-Norge ikke finnes noe næringsmessig alternativ til fisk. Det er heller ikke mange som er klar over at et av Europas aller største miljøproblemer ligger bare noen kilometer over grensen i Finnmark.

Derfor har vi en særlig jobb å gjøre for å forklare hvordan landet vårt ser ut og hvorfor det ofte kreves spesielle virkemidler for å sikre bosetting og næringsvirksomhet i norske distrikter.

Utviklingen i dag kjennetegnes av at landene blir enige om spilleregler for handel og støtteordninger - det skjer i GATT, EFTA, EØS og EF. Dette er særlig viktig for et lite land som Norge. Store land føler ikke det samme

behovet, de er vant til å ta avgjørelser over hodet på de små. Vi trenger spilleregler som gjør at vi kan ha trygge støtteordninger til blant annet distrikter og jordbruk - ordninger som ikke blir utfordret ved hver korsvei av de som er større og sterkere enn oss.

Jeg tror, som den finske presidenten, at distriktene i Norden vil tjene på et EF-medlemskap. Hvis de andre nordiske landene blir medlem og ikke Norge, så får det stor betydning for oss. Svenskene er i ferd med å senke matvareprisene med opptil 30 prosent. I Norge kan vi bli stilt overfor et valg mellom tidenes største handelslekkasje eller å søke å tilpasse vår landbrukspolitikkk slik at også vi kan produsere til lavere priser for forbrukerne.

Rana og Nordland har mil på mil med fellesgrense til Sverige. Skal det også bli vår grense til Europa med den risiko det får for at både handel og industrietableringer lekker over til Sverige?

På fiskerisiden kan vi også oppleve helt ny konkurranse fra våre naboer. Den situasjonen kan oppstå at de kan drive bearbeiding av fisk på den andre siden av det som gjenstår av tollsatser, mens vi fortsatt bare får levere råvarene.

Vi er stolte av den distriktpolitikken vi har stått for og den økte styrke den har betydd for vårt land. Nå er det viktig at vi også møter framtiden med tro på egne krefter. Vi skal - og vi kan - videreføre høye ambisjoner for vår distriktpolitikkk. I EØS-avtalen har vi fått klare forsikringer om at de kriterier vi benytter som grunnlag for støtte til næringsliv i distriktene - med en kombinasjon av arbeidsmarked, levekår og spredt bosetting, kan føres videre. Det betyr at vi kan beholde de viktigste av de virkemidlene vi nå benytter.

Finansdepartementet har sett på ordningen med lavere arbeidsgiveravgift som mange distrikter nyter godt av, ikke minst i Nord-Norge og også her i Rana. Etter å ha vurdert en del tilsvarende ordninger i ulike EF-land, kommer de til at det ikke bør være vansker med å videreføre ordningen med differensiering av arbeidsgiveravgiften til fordel for distriktene.

Heller ikke ved et EF-medlemskap har vi grunn til å frykte våre muligheter for å føre en aktiv distriktpolitikk. Tvert i mot - vi kan få nye og sterkere rammer å arbeide innenfor. Det er en økende interesse for distriktene og deres muligheter EF-landene. Slik utviklingen nå går er det naturlig å forvente at også norske distrikter ved medlemskap vil kunne nyte godt av støtte fra EFs regionalfond.

Sterkere samarbeid mellom regionene er i dag et hovedsatsingsområde i EF. Her har vi mye å tilføre. I Norden har vi allerede mange regionale bånd å videreutvikle. Mens det nå utvikler seg et regionalt samarbeide i Østersjøområdet, har vi store muligheter å utvikle i Barentshavområdet. Dette gjelder et bredt interesseområde som fisk, energi, industri og handel.

Og det gjelder ikke minst miljø. På Kola-halvøya er miljø-situasjonen dramatisk. Jeg vet at mange her i nord er engstelige. Det ser jeg av henvendelser og brev jeg får, ikke minst fra barn og unge. Store utslipp fra industrien truer det skjøre naturgrunnet på hele nordkalotten. For kort tid siden sa russerne at atomkraftverkene på Kola var i så dårlig stand at de helst burde stenges.

Vi må snu denne utviklingen. Men greier vi det alene? Kan vi sitte å se på at det øvrige Europa betrakter dette som et norsk-russisk problem? Nei vi må forklare russerne og andre at dette er en del av Russlands forhold til Vest-Europa, og ikke et lokalt spørsmål mellom Russland og Norge.

Vi må også selv bidra til at Norges sikkerhet forblir en selvfølgelig del av Europa sikkerhet. Vi kan ikke regne med at andre vil tale vår sak like godt som vi selv. I mange år var NATO alene en god nok kanal for å ivareta våre sikkerhetsinteresser. Nå føres stadig flere av de viktige diskusjonene om Europas sikkerhet i EF, uten oss.

Så når det blir spurt om det ikke bare er gjennom medlemskap i EF at vi kan oppnå full innflytelse og medbestemmelse i det europeiske samarbeidet om utenriks- og sikkerhetspolitikk, så er det liten tvil om at det svaret må bli ja.

Det samme gjelder på en rekke andre områder. Danmark taler ofte Nordens sak i EF. Men danskene har selvsagt ikke kjempet for norske fiskeri-interesser når det de ønsker er å begrense konkurransen fra produkter bearbeidet i Norge og å sikre seg rimelige og gode norske råvarer. Resultatet er at mange arbeidsplasser som skulle ligget i Nord-Norge i dag i stedet befinner seg i Danmark.

**

Fiskeriressursene står sentralt for befolkningen i Nord-Norge. Fangst, foredling og markedsapparatet er knyttet til distriktene. Greier vi å øke videreforedlingen kan vi skape helt nye muligheter for verdiskapning og bosetting i Kyst-Norge.

I EØS-forhandlingene har vi sikret bedret markedsadgang for norske fiskeprodukter til EF-markedet. Ennå er det et stykke igjen, dessverre kom vi ikke i mål for sild, makrell, laks og reker. Nå må vi utnytte de mulighetene vi har fått, ikke minst her i Nord-Norge. Fiskerinæringen er en virkelig vekstnæring - dersom vi greier nødvendige omstillinger og dersom vi får gode internasjonale rammebetingelser.

Det er liten tvil om at frykten for å miste ressursene var en hovedgrunn for at nær 80% av befolkningen i de tre nordligste fylkene stemte nei til EF i 1972. Jeg tror EF-landene først i ettertid forsto hvor avgjørende dette spørsmålet var og er for Norge. Ledende EF-politikere har senere på 70-tallet erkjent at EF burde ha håndtert fiskerispørsmålet adskillig bedre i forhandlingene dengang.

Norge som fiskerinasjon har opplevd store forandringer siden 1972. Utvidelsen til 200-mils fiskerisone gav oss tilgang på nye store havområder og nye store ressurser. Men samtidig har vi opplevet en dramatisk utvikling i ressursituasjonen. 80-årenes overfiske har demonstrert hvor følsom balansen er i havet, og den har vist oss at kortsiktig uforstand - også fra vår side - kan ha langsiktige konsekvenser.

Det er liten tvil om at fisk vil bli et meget viktig spørsmål i eventuelle medlemskapsforhandlinger med EF. I dag er det ikke så store forskjeller på organiseringen av fiskerinæringen i Norge og i EF. Alle EFTA-landene har bygget ned deler av statsstøtten og åpnet nye markedsmuligheter for næringen. Gjennom videre drøftelser med EF kan vi komme dit hen at vi blir kvitt anti-dumping-truslene fra EFs side.

Situasjonen for fiskeriene har endret seg grunnleggende siden 1972. EF fikk sin felles fiskeripolitikk i 1982. Denne er gjenstand for en ny gjennomgang i år. Det vi har sett er at kyststatene har forbeholdt fisket innenfor 12 nautiske mil til sine egne kystfiskere. Vi har også sett at EF i kvotefordelingen har lagt avgjørende vekt på å respektere fiskernes historiske fangstrettigheter.

Vi er en fiskeripolitisk stormakt, og det vil vi være oss bevisst. I forhandlingene vil vi stille helt klare krav for å sikre naturgrunnlaget og de

historiske rettighetene for norske fiskere. Retten til fiskeriressursene har betydning for bosetting og arbeid i hele Kyst-Norge. Den retten skal vi selvsagt ikke gi fra oss. Jeg har godt håp om at vi kan sikre gode ordninger for Norge som ivaretar grunnleggende norske interesser og som åpner nye muligheter for Kyst-Norge.

Vår fiskerinæring er mer avhengig av internasjonalt samarbeid enn før. Det gjelder her, som for jordbruket, at vi trenger aksept for de virkemidlene vi bruker. Og det er mer enn noen gang viktig for oss å kunne påvirke direkte hvordan landene rundt oss forvalter våre felles ressurser. Gjennom EF-samarbeidet, og gjennom et utvidet samarbeid med Russland, må vi sikre oss at alle europeiske land respekterer naturens tålegrense for fiskeribeskatningen.

*

Arbeiderpartiet har viktige prinsipper å ta vare på også i utformingen av den nye landbrukspolitikken: Det skal drives landbruk over hele landet, og yrkesutøvere i landbruket skal ikke ha en lavere levestandard enn befolkningen for øvrig.

Mange vil at innsatsen skal konsentreres om det mest effektive jordbruket, så får heller de mest sårbare distriktene seile sin egen sjø. Dette aksepterer ikke vi.

Vi vil ikke foreta noen brå omlegging av landbrukspolitikken. Ved vårens jordbruksoppgjør går Regjeringen inn for en forsiktig videreføring av det opplegg som ble lagt fram i fjor, og der de endelige tallene viser et helt annet og mer positivt bilde enn jordbruksorganisasjonene hevdet den gang. Oppgjøret ga faktisk en klar inntektsframgang for største delen av distrikts-jordbruket som driver med melk og kjøtt.

Ser vi nærmere på landbrukets vilkår i EF ser vi at mye er i forandring. EF er på vei mot en reform der jordbrukets rolle defineres som noe mer enn ren matproduksjon. Nå skal det legges større vekt på miljø, bosetting og distriktsutvikling i bred forstand.

Et medlemskap i EF vil kreve betydelige omstillinger for deler av norsk jordbruk. Omfanget av omstillingene vil avhenge av hva slag ordninger vi kan oppnå i forhandlinger, og hvordan vi ellers innretter vår nasjonale politikk. Selv om landbruks-politikken er et felles anliggende, så benytter landene fremdeles en rekke tiltak for å støtte sitt nasjonale jordbruk. Det vil selvsagt også vi gjøre.

Vi driver jordbruk under helt andre betingelser i Norge enn i landene lenger sør i Europa. I et åpnere verdensmarked vil det være avgjørende at våre handelspartnere aksepterer de støtteordninger vi bruker. De må være i pakt med regelverket, og det tror jeg vi kan greie.

I forhandlinger med EF vil vi ha viktige felles interesser med resten av Norden. Nå kan de nordiske land samlet arbeide for at det tas hensyn til vår særlige stilling - vårt arktiske jordbruk slik Finland har formulert det og slik vi finner det i Rana og i Nord-Norge ellers. Som den største landbrukskommunen i Nord-Norge er dette viktige spørsmål for Rana. Neste gang EF tar opp nye medlemmer kan det bli med Polen, Ungarn og Tsjekkoslovakia - land som har helt andre jordbruksinteresser enn vi. Skal vi sikre en trygg omstilling til en ny internasjonal virkelighet har vi derfor vår beste sjanse nå.

Den største trussel mot landbruket og det som kan føre til nedlegging og bruk i stor stil, er faktisk den svartmalingen enkelte organisasjoner ynder å drive med og ikke den omlegging vi i alle fall må foreta.

**

I alle europeiske land er det en diskusjon om innholdet i den nasjonale selvråderetten - dette er ikke noe typisk norsk.

Vi kan bare måle selvråderetten ved å se i hvilken grad vi greier å nå de målene vi setter oss. I dag opplever vi på område etter område at isolerte tiltak i et enkelt land ikke er nok. Hele perioden etter 1972 er preget av store omstillinger på godt og vondt i norsk arbeidsliv og i det norske samfunn. På mange områder har vi ikke opplevd nasjonal selvråderett, men nasjonal avmakt.

Vi opplever nasjonal avmakt overfor store deler av en internasjonal utvikling vi ikke liker. Vi er en del av en økonomisk utvikling som ikke har gitt tilstrekkelig og riktig vekst og sysselsetting. Vi blir innhentet av den internasjonale media-utviklingen. Vi er en del av et felles miljø - tenk bare på at nitti prosent av den sure nedbøren over Norge kommer drivende fra andre land - tenk bare på hvordan vårt fiske påvirkes av andres forvaltning.

Vi trenger mer fellesskap og mer felles ansvar, også av hensyn til de som kommer etter oss. Det er viktig alt det vi kan få til i Rana, i Nordland og i landet vårt. Men er det nok? Må vi ikke også mobilisere fellesskapet utover Norges grenser? Må vi ikke også styrke demokratiet, evnen til ansvar og fellesskap i en enda videre ramme?

Vi trenger et rettssamfunn, ikke bare i hvert enkelt land, men på tvers av de grenser der mennesker ferdes, varene fraktes og pengene flyttes gjennom dataterminalene. Det var ikke de folkevalgte som bandt de europeiske landene sammen, det var kapitalen som gjorde det. Hvorfor skal politikken så stoppe ved riksgrensen når alle de sterke kreftene krysser den?

Vår store oppgave i dag er å innføre demokratiske beslutninger der det i dag råder krefter utenfor politisk kontroll. Det å si nei til deltakelse i forpliktende internasjonalt samarbeid, det er å sette grenser for folkestyret. Da sier vi fra oss muligheter til å nå våre mål.

Jo sterkere beslutningsgrunnlag vi har, jo bedre kan beslutningene bli, for lokalsamfunnene, for landene, for Norden og for Europa. Om vi går inn i EF gir vi ikke fra oss myndighet til andre - på utvalgte områder gir vi myndighet til et fellesskap der vi selv sitter rundt bordet - med stemmerett.

Før jul samlet EF-landene gamle og nye samarbeidsområder i én traktat som har fått navnet Den europeiske union.

EF-landene har ikke gitt noen ord-for-ord definisjon av dette begrepet - nettopp fordi det beskriver et samarbeid som hele tiden er i utvikling. EF er ikke endelig ferdig i dag, og vil ikke bli det i morgen heller. Dette samarbeidet er en løpende politisk prosess som påvirkes og formes av hva medlemslandene kan enes om - den henter næring fra en skiftende verden med nye utfordringer og nye krav.

EF forandret seg da Danmark, England og Irland ble medlem i 1973. Blant annet ble det ny forståelse for at landbruk i distriktene krever egne støtteordninger.

EF forandret seg også da Hellas, Spania og Portugal ble medlem på 80-tallet. De siste årene har sosial og økonomisk utjevning mellom Nord og Sør vært en viktig oppgave for Fellesskapet.

Og EF vil selvsagt også forandre seg om alle de nordiske landene kommer med, med sitt klima, sine distrikter og sin strategiske betydning.

Sverige, Finland og Norge har tilsammen et landområde som svarer til 50 % av EFs nåværende landområde. Selvsagt vil det måtte påvirke EF.

EF-samarbeidet er en ramme for felles beslutninger. Det er dette som gjør at Arbeiderpartiets søsterpartier over hele Europa er sterke tilhengere av EF, der har de enda en ramme å kjempe innenfor, i tillegg til den nasjonale - og i tillegg til den globale - i FN - og FN's organisasjoner.

Det er også dette som gjør at den europeiske fagbevegelsen engasjerer seg aktivt på europeisk nivå, blant annet for å sikre at høye standardkrav blir lovfestet som minimumsregler i alle europeiske land. Det er et viktig mål for Euro-LO. Det må også være det for fagbevegelsen i Norge.

Euro-LO har fått en sentral posisjon i den sosiale dialogen i Europa, og har bidratt til at den sosiale dimensjon nå står sentralt i EF-samarbeidet, til tross for at den konservative regjeringen i Storbritannia ikke vil. Opplegget til konsernfaglig samarbeid er mer vidtgående i EF enn vi noen gang har fått til i Norden.

EF-landene legger nå opp til et tettere økonomisk samarbeid. Hva er det de ønsker å oppnå? Jo, de ønsker seg bort fra all den usikkerhet som har preget valutakurser og økonomiske forbindelser siden 70-tallet. De vil på mange måter gjenskape de stabile tidene som hersket dengang dollaren bestemte kursen - dengang en dollar år for år var den samme, nemlig 7 norske kroner.

Få land kan ha større fordeler av en slik stabilitet enn nettopp Norge som har en så utadrettet økonomi. Vi er tjent med at de landene vi handler med holder orden i eget hus, på samme måte som vi skal gjøre det selv.

Om vi blir medlem og deltar i samarbeidet for større stabilitet og

forutsigbarhet, så vil det fortsatt være vi selv som bestemmer innholdet i den norske økonomiske politikken. Fordelingen av midlene, sammensetningen av budsjettets inntekter og utgifter og budsjettets størrelse berøres ikke, og blir vårt eget ansvar. På slutten av 1990-tallet vil snaut 1,5 prosent av landenes BNP gå til felleskassen. Resten, 98,5 prosent, vil vi disponere selv, slik Stortinget måtte bestemme.

Det er positivt og viktig at EF-landene ønsker å forhindre at beslutningene flyttes bort fra de det gjelder. I det løpende samarbeidet skal de legge til grunn det de kaller nærhetsprinsippet. Det betyr at det som kan bestemmes lokalt, regionalt eller nasjonalt, skal bestemmes der, nærmest dem det angår. Landene skal bare fatte beslutninger i fellesskap når dette er helt nødvendig for å nå felles mål.

På de aller fleste områder som omfatter folks hverdag er landene, fylkene og kommunene best i stand til å ta beslutninger.

Ta velferdspolitikken som et eksempel. Noen er urolige for hva som skjer med våre velferdsordninger i EØS og EF. Ser vi på EF-landene i dag, er det variasjoner i velferdsordningene, men de samme ordningene går stort sett igjen. De nordiske landene er kommet langt, men på noen områder er flere av EF-landene kommet lenger.

Velferdsordninger er et nasjonalt anliggende i EF. Skulle Norge bli medlem, kan vi selv bestemme hvordan vi vil fordele det vi skaper, hvordan vi vil ivareta helse, omsorg, utdanning, distriktene, miljøet og utviklingen av den offentlige sektor. Her gjelder det, nå som før, hva vi selv vil og har råd til.

Likevel er det viktig for oss hvordan de andre europeiske velferdssamfunnene utvikler seg. Vi er ikke tjent med at det oppstår store forskjeller. Da kan det bli slik at våre bedrifter flytter ut til land med lavere

standard og lavere kostnader. Eller at vi må gå ned i lønn for å ha nok igjen å fordele.

Noen spør om fremtiden for offentlig sektor. Også her er det vi selv som avgjør. Offentlig sektors inntekter er framfor alt avhengig av hvilke verdier vi klarer å skape sammen, ikke nivået på enkelte avgifts- og skattesatser klarer vi ikke å få opp verdiskapningen klarer vi heller ikke å finansiere alle de velferdsoppgavene vi skal og må løse i tida framover.

Men her som på andre områder - og helt uavhengig av hvilken tilknytningsform vi velger til EF - vil det være en ekstra utfordring å ha høyere avgifter og kostnader enn landene rundt oss. Derfor er det så viktig at også de andre landene - vi uansett vil samhandle med - har høye standarder for miljø, sosiale ordninger og lønns- og arbeidsvilkår. Hvis ikke kommer Norge for mye i utakt med andre land noe som kan slå negativt ut for norske bedrifter og arbeidsplasser.

**

Europa mot år 2000 handler også om Norden, Norge og Nord Norge mot år 2000. Hvilken plass skal vi velge for oss selv i utformingen av vår felles framtid?

I det historiske valg vi nå står overfor er det naturlig å trekke linjene tilbake til strategi-diskusjonen i Arbeiderpartiet tidlig i dette århundre. Arbeiderbevegelsen ble til fordi man hadde visjoner om et bedre samfunn med rettferdig fordeling og like rettigheter til alle.

Arbeiderbevegelsens pionerer visste at det var langt fram. Skulle de delta i politikken og kjempe for makten i Stortinget der de borgerlige partiene dominerte, eller skulle de stå på utsiden med sin protest? De valgte det

første, og de lyktes.

Det handler om mye av det samme i dag. Vi liker ikke alt vi ser rundt oss. Mye må forandres. Skal vi få til en bærekraftig utvikling må landene i Europa legge om kursen, raskest mulig, steg for steg, på område etter område. Vi er ikke alene om å ønske det. Skal vi da ha tro på våre verdier og at de deles av et flertall av Europas folk, eller skal vi stå alene igjen på utsiden?

Vi skal velge oss til innflytelse, ikke fra innflytelse. Vi skal utvide vår selvråderett, ikke sitte og se at den stadig innskrenkes.